

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΥΡΑΚΗΣ

ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
550.000 ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ:
12.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Κρυμμένη αλήθεια**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιώργος Πολυράκης
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ελένη Γεωργοστάθη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχοτά

© Γιώργος Πολυράκης, 2017
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Monica Lazar/Arcangel, Drunaa/Trevillion
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2017, 12.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1967-1
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1968-8

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΥΡΑΚΗΣ

ΚΡΥΜΜΕΝΗ
ΑΛΗΘΕΙΑ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΟΛΥΡΑΚΗ

ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

(θεατρικό, 1995)

ΕΚΕΙΝΗ Η ΣΤΙΓΜΗ

(μυθιστόρημα, 1996, 25η έκδοση, Νοέμβριος 2016)

ΧΟΡΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΣΙΩΠΗ

(μυθιστόρημα, 1998, Βραβείο Πεζογραφίας Ελληνικής Εταιρείας Χριστιανικών Γραμμάτων, Σειρά στην τηλεόραση, στον ALPHA, 2002-2003, 43η έκδοση, Ιούλιος 2016)

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΧΘΕΣ

(μυθιστόρημα, 2000, Α΄ Βραβείο Μυθιστορήματος Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», 22η έκδοση, Σεπτέμβριος 2014)

Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΑΝΕΜΩΝΗΣ

(μυθιστόρημα, 2001, 20ή έκδοση, Σεπτέμβριος 2014)

ΜΕ ΤΗΝ ΠΙΝΟΗ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ

(μυθιστόρημα, 2003, 14η έκδοση, Απρίλιος 2014)

ΜΑΚΡΙΝΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

(ιστορικό μυθιστόρημα, 2005, 18η έκδοση, Ιούλιος 2016)

ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΡΑΣΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ

(διηγήματα, 2006, 7η έκδοση, Απρίλιος 2014)

ΣΙΩΠΗΛΕΣ ΚΡΑΥΓΕΣ

(ιστορικό μυθιστόρημα, 2007, 14η έκδοση, Ιούλιος 2016)

ΟΙ ΑΕΤΟΙ ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

(μυθιστόρημα, 2008, 7η έκδοση, Οκτώβριος 2014)

ΛΥΤΡΩΣΗ

(μυθιστόρημα, 1η έκδοση 1994, 2η έκδοση, Ψυχογιός 2009, 8η ανατύπωση, Μάρτιος 2014)

ΔΩΡΟΘΕΑ ΝΤΕ ΡΟΠ

(μυθιστόρημα, 2010, 10η έκδοση, Μάιος 2015)

ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

(μυθιστόρημα, 2011, 6η έκδοση, Μάρτιος 2014)

ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

(μυθιστόρημα, 2012, 4η έκδοση, Σεπτέμβριος 2014)

ΤΑ ΗΡΑΝΘΕΜΑ ΘΑ ΑΝΘΙΣΟΥΝ ΞΑΝΑ

(μυθιστόρημα, 2013, 3η έκδοση, Σεπτέμβριος 2013)

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

(μυθιστόρημα, 2014, 2η έκδοση, Ιούλιος 2014)

ΟΤΑΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

(μυθιστόρημα, 2015, 5η έκδοση, Μάρτιος 2017)

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΑΥΡΙΟ

(μυθιστόρημα, 2016, 1η έκδοση, Απρίλιος 2016)

*Το βιβλίο τούτο αφιερώνεται
με όλη μου την αγάπη στα αδέρφια μου
που μαζί πλάθαμε τα όνειρά μας
στον τόπο όπου γεννηθήκαμε.
Στη Βαγγελίτσα μας, στον Ανδρέα, στον Γιάννη,
αλλά με ξεχωριστή συγκίνηση και αγάπη
στον Παύλο μας, που εδώ και έντεκα χρόνια
μάς κοιτάζει από τη γειτονιά των αγγέλων...
Μα και στη θύμηση του χωριού μας,
του Αϊ-Γιάννη στα Σφακιά,
όπως ήταν τότε που ήμασταν παιδιά.*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είχε γεννηθεί καλλονή σ' ένα νησί και σ' έναν τόπο άγριο και σκληρό μα με μεγάλες φυσικές ομορφιές, όπου λατρευόταν το κάλλος. Οι άντρες, ορεισίβιοι και τραχείς, στα τραγούδια και στις μαντινάδες τους υμνούσαν τη γυναικεία ομορφιά αλλά και τον έρωτα εκείνο, τον μελαγχολικό και επίμονο, που γεννιέται πολλές φορές στις αδύναμες ψυχές. Είχε γεννηθεί στους πρόποδες της σφακιανής Μαδάρας, σ' έναν κόσμο γεμάτο από ανώνυμα θύματα που υπέφεραν έναν αργό γολγοθά αλλά που ποτέ δε λύγιζαν ολοκληρωτικά κάτω από το βάρος του σταυρού τους. Με μεγάλη υπομονή, ανάμεικτη με πίκρα, έλεγε για τον εαυτό της ότι το μεγάλο της φταιξιμο ήταν που ήρθε στον κόσμο πολύ όμορφη, αλλά και που στα δεκατέσσερά της ερωτεύτηκε δύο γαλάζια μάτια με μακριές, λίγο κυρτές βλεφαρίδες, που δίναν στο βλέμμα του περιπάθεια και μελαγχολία. Και δύο χείλη γλυκά, που της είχαν πει κάποτε ότι σε μίαν άλλη εποχή, την εποχή του Θησέα και του Μινώταυρου, οι αιδοί θα έπλεκαν τραγούδια στην ομορφιά της. Ωστόσο, πριν ακούσει εκείνα τα λόγια από τα χείλη του, κάθε φορά που έβλεπε το όμορφο κεφάλι στο οποίο ανήκαν τα γαλάζια μάτια να σκύβει στο βιολί που ζωντάνευε από το δοξάρι, ένιωθε να βγαίνουν από τις ηχηρές χορδές όλοι οι πόθοι που είχε μέσα της, πόθοι ανίκητοι και άγριοι, σαν το άγριο βουνό που πυργωνόταν ορθόφηλο πάνωθ' τους την ώρα που ο άντρας εκείνος την έκανε δική του έξω από τη σπηλιά του Κορμοκόπου.

Στα χρόνια που πέρασαν, δεν αναρωτήθηκε ποτέ γιατί του δόθηκε τόσο εύκολα εκείνη την πρώτη φορά. Μέσα της πίστευε ότι σε μια ερωτευμένη γυναικεία καρδιά υπάρχει μια στιγμή αξεδιάλυτη και παρθένα, που ένα κομπλιμέντο καλοειπωμένο, ένα χάδι τρυφερό, ένα βλέμμα ακατανίκητο κι ένα φιλί δοσμένο με χείλη υγρά και θερμά κάνουν ξαφνικά την όψη της ζωής χαρούμενη, αποδιώχνουν κάθε αναστολή σαν ανοιξιάτικο σύννεφο και σε κάνουν να αφεθείς και να παρασυρθείς σε μια τρέλα πρωτόγνωρη και μεθυστική, σαν από το πιο γλυκό κρασί. Έτσι έγινε εκείνη την πρώτη φορά, έξω από τη σπηλιά του Κορμιοκόπου...

Από εκείνη την ώρα δεν είχε ησυχία. Σαν νύχτωνε, στο αίμα της άρχιζε να καίει μια φωτιά που δεν την άφηνε να γαληνέψει, που της έδιωχνε τον ύπνο και την έσπρωχνε να πηγαίνει στην ανοιχτή μπαλκονόπορτα. Και τότε ένιωθε ότι τη μεθούσε το δυνατό άρωμα από τις τριανταφυλλιές και το αγιόκλημα, ένα άρωμα που ξεχνόταν σαν από μεγάλες μυροδόχες, που καίγανε μέσα στη νύχτα στην αυλή του σπιτιού της. Ποτέ μέχρι τότε δεν είχε αναπνεύσει με τις αισθήσεις της και την ψυχή της τη γλυκιά μυρωδιά των ολόδροσων ρόδων και το μεθυστικό άρωμα που αναδίνει το αγιόκλημα. Μπροστά της, στην αυλή του σπιτιού της, μέσα στο σκοτάδι, αργοσέρονταν κρυφά ένα τρεμούλιασμα ζωής και κάποιοι νυχτιάτικοι ψίθυροι που την ξάφνιαζαν. Ένιωθε την ανάσα από εκείνο το τρεμούλιασμα ζωής να ανεβαίνει σαν φλόγα, μαζί με το άρωμα των λουλουδιών.

Δύο μέρες αργότερα, τέλη Μαΐου, δεν είχε ύπνο. Τον έδιωχναν εκείνα τα γαλάζια μάτια κάθε φορά που τα βλέφαρά της πήγαιναν να βαρύνουν... και τότε θυμόταν ξανά και ξανά ότι τα χείλη του ήταν γλυκά σαν το δυνατό μέλι...

Εκείνος ήταν είκοσι τριών χρόνων. Εκείνη αύριο, με το γλυκοχάραμα, θα έκλεινε τα δεκαπέντε.

Άξαφνα, και πρώτη φορά εκείνη τη νύχτα, αναρωτήθηκε πώς να ήταν άραγε η μέρα που γεννήθηκε.

Δεκαπέντε χρόνια πριν, τέλη Μαΐου και τότε, ο καιρός ήταν ασυνήθιστα ζεστός. Σαν κατακαλόκαιρο. Στους ροδώνες είχαν

ανοίξει όλα τα τριαντάφυλλα, και ψηλά, ανάμεσα στους γκρο-
μούς, τα χιόνια είχαν λιώσει. Στις μουριές είχαν αρχίσει να μαν-
ρίζουν τα μούρα. Εκείνο το γλυκοχάραμα, σαν το φεγγάρι τέ-
λειωσε, έφυγε ο γρύλος. Και, σαν ο γρύλος έφυγε, η Ελένη, η μάνα
της, γέννησε με τη βοήθεια της μαμής, φέροντάς τη στον κόσμο.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

*Στην πραγματικότητα
υπάρχουν μόνο δύο τρόποι
να προσεγγίσεις τη ζωή:
ως θύμα ή ως γενναίος μαχητής.
Κι αν δεν αποφασίσεις
με ποιον τρόπο θα παίξεις με τη ζωή,
αυτή πάντα θα παίξει με σένα.*

ΜΕΡΑ ΣΕΪΝ

Ο Νικολής Καζάκης ήταν ένας άντρας που λες και είχε γεννηθεί θυμωμένος. Ποτέ κανείς δεν τον είχε δει όχι να γελάει, αλλά ούτε να σκάει ένα χαμόγελο. Ούτε στα γλέντια ύστερα από γάμους και βαφτίσια στο χωριό του και στα γειτονικά χωριά, ούτε στο τριήμερο γλέντι που ακολουθούσε το πανηγύρι του Αϊ-Γιάννη, του πολιούχου του χωριού του. Η μοναδική φορά που τον είχαν δει να μισογελάει ήταν τότε που μια ομάδα από ορειβάτες είχε αποκλειστεί στο χωριό του, έπειτα από ξαφνική κακοκαιρία, και ένας απ' αυτούς είχε εκφράσει την επιθυμία να βαφτίσουν ένα παιδί που ήταν σε ηλικία για βάφτισμα αλλά ο υποψήφιος νονός είχε σκοτωθεί λίγο καιρό πριν πέφτοντας από έναν γκρεμό την ώρα που διάβαινε τον φάραγγα της Αράδαινας. Οι γονείς του παιδιού δέχτηκαν, και πριν από τη βάφτιση έγινε τρικούβερο γλέντι, κατά τη διάρκεια του οποίου ο Νικολής κατέβασε κάμποσα ποτήρια κρασί και πήγε στην εκκλησία μισομεθυσμένος.

Το μυστήριο άρχισε κανονικά, ο πατέρας του παιδιού είχε πει στον παπα-Γιώργη ότι θα το έβγαζαν Αντώνη, τ' όνομα του δικού του πατέρα, καταπώς συνηθίζταν άλλωστε, αλλά, τη στιγμή που ο παπάς είχε σηλώσει ψηλά το παιδί ψέλνοντας «Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού...», ακούστηκε μια βροντώδης φωνή: «Μανούσος!»

Ο παπάς σάστισε, επειδή αυτός που φώναξε ήταν ο πατέρας της μάνας του παιδιού. Για μια δυο στιγμές έμεινε ακίνητος, κρατώντας το παιδί ψηλά, πάνω από την κολυμβήθρα. Ποτέ δεν εί-

χε αντιμετώπισει παρόμοια κατάσταση. Γύρισε να κοιτάξει τον πατέρα του παιδιού, όταν ακούστηκε άγρια η φωνή του άλλου παππού: «Αντώνης!»

Μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα, η ατμόσφαιρα ηλεκτρίστηκε επικίνδυνα.

«Αντώνης!» ο ένας παππούς.

«Μανούσος!» ο άλλος, με το παιδί να κλαίει, καθώς ο παπάς εξακολουθούσε να το κρατάει ψηλά, και τους γονείς του να αλληλοκοιτάζονται έχοντάς τα χαμένα...

Όπου να 'ναι θα τραβήξουν τα κουμπούρια, είπε μέσα του ο Νικολής και του ήρθε να βάλει τα γέλια. Ωστόσο δε γέλασε. Έκανε κάτι άλλο, που του ήρθε εκείνη τη στιγμή.

«Παπα-Γιώργη», βροντοφώναξε, τραβώντας τα βλέμματα πάνω του, «βάφτισε το κοπέλι και βγάλε το γή Αντώνη γή Μανούσο γή γεροντοδιάολο».

Έπειτα μισογέλασε, ωστόσο ο παπα-Γιώργης δε σήκωνε αστεία.

«Νικολή! Σε ώρα μυστηρίου θέλω σοβαρότη!» τον κατακεραύνωσε.

Ο Νικολής προσβλήθηκε θανάσιμα, μετανιώνοντας για την αποκοτιά του. *Λάγασε**, *Νικολή!* είπε μέσα του. *Λάγασε, μην αμαρτήσεις σε γένια παπά.*

Το μυστήριο συνεχίστηκε, στο παιδί δόθηκε τ' όνομα Αντώνης, αλλά ο Νικολής μετά την τελετή εξαφανίστηκε και δεν πάτησε ούτε στιγμή στο σπίτι όπου έγινε το γλέντι για τα βαφτίσια.

Για μέρες πολλές, ο Νικολής δεν μπορούσε να καταπιεί την προσβολή που του 'κανε ο παπάς μπροστά στον κόσμο και φρόντιζε να μη διασταυρωθούν οι στράτες τους. Ωστόσο, ένα απόγευμα, λίγο πριν ο ήλιος βασιλέψει, καθώς βάδιζε στο μοναδικό μονοπάτι που περνούσε από τον Αγρίλιδο, είδε τον παπά ανεβασμένο σ' έναν βράχο, να κοιτάζει με τα κιάλια κατά τη θάλασσα, και κοντοστάθηκε.

---

* Σώπασε, μη μιλήσεις.

Ίντα διάολο κιαλαίρνει ο τραγόπαπας, είπε μέσα του και για μια στιγμή σκέφτηκε να γυρίσει πίσω αλλά δεν του καλοπήγε. Αν τον έβλεπε ο παπάς, θα μπορούσε να φανταστεί ότι τον φοβότανε και, ύστερα από έναν στιγμιαίο δισταγμό, συνέχισε τον δρόμο του.

«Ώρα καλή, παπα-Γιώργη», είπε σαν έφτασε κοντά.

Ο παπάς κατέβασε τα κιάλια ακούγοντάς τον, τον κοίταξε κι ένα καλοσυνάτο χαμόγελο φάνηκε στο πρόσωπό του.

«Ώρα καλή και σε σένα, Νικολή», είπε, δείχνοντας ότι είχε ξεχάσει το περιστατικό στην εκκλησία. Ο πράος τρόπος του κάλμαρε τον Νικολή.

«Μα ίντα κιαλαίρνεις εδώ, παπα-Γιώργη...» ρώτησε.

«Κιαλαίρνω, μπας και δω κιαμιά φωθιά στη Γαύδο, Νικολή».

«Φωθιά στη Γαύδο; Κι ίντα σε νοιάζει ανέ δεις;»

«Με νοιάζει, Νικολή! Με νοιάζει επειδή...»

Η Γαύδος είναι ένα νησί που, όταν το κοιτάξεις από μακριά, φαίνεται σαν άνθρωπος ξαπλωμένος ανάσκελα στη θάλασσα. Στο νησί ήταν πολύ δύσκολο να πάει κάποιος, και όταν είχε φουρτούνα, ήταν αδύνατον. Ο παπα-Γιώργης το είχε καταφέρει να συνεννοηθεί με τους ανθρώπους του νησιού και, κάθε φορά που πέθαινε ένας από τους κατοίκους του, άναβαν το απόγευμα μια φωτιά στην άκρη του νησιού, «στην κεφαλή» του, και βλέποντάς την ο παπάς πήγαινε στην πιο κοντινή στο σπίτι του εκκλησία, στον Αϊ-Νικόλα, κι έψελνε τη νεκρώσιμη ακολουθία...

Ο Νικολής δεν πίστευε στ' αυτιά του.

«Χωρίς να κατέεις ποιος πόθανε;»

«Ναίσκε, Νικολή, χωρίς να κατέω. Όποιος και να πόθανε, άνθρωπος είναι... Κι αφού δεν έχουνε παπά κι εγώ δεν μπορώ να πάω εκείά, κάνω επαέ τη νεκρώσιμη ακολουθία, για να μη τονε θάψουνε αδιάβαστο...»

Έπειτα ο παπα-Γιώργης κρέμασε τα κιάλια στον λαιμό του κι έδειξε έτοιμος να φύγει.

«Πας στο χωριό, Νικολή;»

Ο Νικολής στο χωριό πήγαινε, αλλά αισθανόταν πελαγωμένος από αυτό που είχε ακούσει και ήθελε να μείνει μόνος, να καθίσει σ' έναν βράχο καπνίζοντας ένα τσιγάρο και να προσπα-

θήσει να βρει εξήγηση γιατί ο παπάς δεν του ήταν καθόλου θυμωμένος έπειτα από αυτό που είχε γίνει την ώρα της βάφτισης.

«Οι, παπα-Γιώργη. Να κάτσω θέλω λιγάκι επαέ... έχω δουλειά...»

«Καλά τότες. Καλό βράδυ, Νικολή».

«Καλό βράδυ, παπα-Γιώργη».

Παρακολούθησε τη σιλουέτα του παπά να ξεμακραίνει και, όταν τον έχασε από τα μάτια του, έβγαλε την ταμπακιέρα του κι έκανε τσιγάρο. Έκανε και δεύτερο τσιγάρο, κολλητά στο πρώτο, και ο νους του δε χωρούσε τον τρόπο με τον οποίο του είχε φερθεί ο παπάς. Ήταν η πρώτη φορά που παραδεχόταν ότι και ο δικός του τρόπος στην εκκλησία δεν ήταν πρεπούμενος και, κανονικά, όχι μόνο ο ίδιος αλλά και ο παπάς θα έπρεπε να είναι θυμωμένος μαζί του. Αλλά δεν ήταν. Καθόλου μάλιστα. Έστυψε το μυαλό του μέχρι που πόνεσε, σε μια δύσκολη προσπάθεια να βρει την εξήγηση σ' αυτό που φάνταζε ακατανόητο. Στο τέλος τη βρήκε.

Αυτό είναι! Ο παπάς δε μου κράτησε κακία επειδή είμαι καλόσειρος*! είπε μέσα του. Αυτός είναι ο λόγος που μου κάνει τον καλό και κιανείς άλλος! Συνέχισε τη σκέψη του ικανοποιημένος και χαρούμενος. Ωστόσο η χαρά του δεν κράτησε πολύ.

* * *

Άξαφνα, γύρισε πίσω στα δεκαοχτώ του χρόνια. Τότε που ο μικρός φτερωτός θεός, ο Έρωτας, του έπαιξε μπαμπέσικα ένα παιχνίδι που τον πόνεσε και του προκάλεσε μια λαβωματιά που δε γιατρεύτηκε ποτέ...

---

* Άνθρωπος από καλή σειρά. Από ξεχωριστή γενιά. Διαλεχτή ράτσα ανθρώπων. Προνόμιο μεγάλο η καλοσειράδα. Το εντελώς αντίθετο ήταν ο κακόσειρος. Ο διαχωρισμός αυτός αδιαφιλονίκητα υπήρχε μόνο στα Σφακιά. Οι καλόσειροι περιφρονούσαν και απέφευγαν τους κακόσειρους, ακόμα κι αν είχαν μεγάλα κοπάδια πρόβατα, μετόχια και πλούτη. Πάντοτε τους κρατούσαν σε απόσταση.

Ήταν στις 8 Μαΐου, ανήμερα του Αϊ-Γιαννιού. Μεγάλη γιορτή για το χωριό του, θαυματουργός ο άγιος και πανηγυριώτες είχαν συρρεύσει από όλα τα χωριά της επαρχίας, αλλά και από πιο μακριά. Ακόμα και από τα Χανιά. Το πανηγύρι θα κρατούσε τρεις ολόκληρες μέρες κι οι ντόπιοι είχαν κάνει τις προετοιμασίες τους. Μετά την εκκλησία, οι ξένοι θα προσκαλούνταν από σπίτι σε σπίτι, όπου τους περίμεναν πλούσια στρωμένα τραπέζια με κρέας, βραστό και τσιγαριστό, πιλάφι, μυζηθρόπιτες και γλυκό κρασί. Έπειτα από το πρώτο, άντε το πολύ το δεύτερο σπίτι, τα φαγητά θα παρέμεναν σχεδόν ανέγγιχτα πάνω στα τραπέζια, αλλά όχι και το κρασί, το κέφι θα διατηρούνταν αμείωτο, ο βιολάτορας και ο λαγουτιέρης θα συναγωνίζονταν για το ποιος θα πει τις καλύτερες μαντινάδες για τις ομορφονιές και τους λεβεντονιούς που χόρευαν και η ατμόσφαιρα θα δονούνταν από τις μπαλοθιές από τα κουμπούρια αλλά και από τα τουφέκια...

Εκείνη την ημέρα που στάθηκε σημαδιακή για τον Νικολή, σαν τέλειωσε η θεία λειτουργία, οι πανηγυριώτες βγήκαν έξω και κάθισαν στον χαμηλό τοίχο που έζωνε την αυλή της εκκλησίας. Πριν καλοκαθίσουν, ντόπιοι αλλά και άνθρωποι από γειτονικά χωριά που είχαν φέρει «τασιμάρια» στη χάρη του αγίου άρχισαν να περνούν μπροστά τους κρατώντας μεγάλα κοφίνια γεμάτα από κομμάτια βραστό κρέας και νταμιτζάνες με γλυκό κρασί. Το κέφι δεν άργησε να ανάψει.

Ο βιολάτορας και ο λαγουτιέρης κατάπιαν σχεδόν αμάσητα δυο τρία μεγάλα κομμάτια βραστό κρέας, κατέβασαν και τρεις κούπες κρασί κι ύστερα κάθισαν κάτω από την καρυδιά, δίπλα στη στέρνα, κι άρχισαν να παίζουν έναν συρτό χανιώτικο. Πάνω στην καρυδιά, ανάμεσα στα πυκνά κλαριά, ο σκανταλιάρης μικρός φτερωτός θεός παρακολουθούσε τους χορευτές, αθέατος από τα μάτια τα ανθρώπινα.

Πριν περάσει πολλή ώρα, μια ξανθομαλλούσα γαλανομάτα από την Αγιαρομέλη άρχισε να σέρνει τον χορό κι όλα τα μάτια καρφώθηκαν πάνω της. Με θαυμασμό όλα τα αντρικά, με ζήλια πολλά από τα γυναικεία.

Ήταν μια αιθέρια ύπαρξη! Ψηλή, με γάμπες χυτές, μέση δα-

χτυλίδι και μ' ένα πρόσωπο που, σαν το κοιτάζεις, σου έκοβε την αναπνοή.

Ο Νικολής δεν την είχε ξαναδεί. Ούτε ήξερε από πού ήταν. Αλλά από τη στιγμή που την είδε δεν είχε μάτια για καμιάν άλλη.

Ανάμεσα από τα κλαδιά της καρδιάς, ο σκανταλιάρης Έρωτας τον είδε αμέσως. Χαμογέλασε και, παίρνοντας μιαν ασημένια σαΐτα από τη φαρέτρα του, την τοποθέτησε στο τόξο του και, τεντώνοντας τη χορδή, στόχευσε την καρδιά του Νικολή, την ώρα που ο βιολάτορας τραγουδούσε μια μαντινάδα που είχε πλέξει για την ομορφονιά που έσερνε τον χορό.

*Ξανθομαλλούσα λυγρή,
παιχνίδι των αγγέλω,
εσύ 'σαι η ομορφότερη
των αλλωνώ κοπέλω...*

Μόλις τέλειωσε η μαντινάδα, ο μικρός φτερωτός θεός έριξε την ασημένια σαΐτα του, πετυχαίνοντας τον Νικολή κατάκαρδα.

Ήταν η σαΐτιά θανατερή!

Το γλέντι που ακολούθησε από σπίτι σε σπίτι κράτησε τρεις μέρες. Τρεις μέρες που πέρασαν πολύ γρήγορα για τον Νικολή. Τρεις μέρες δεν έχασε από τα μάτια του την ξανθιά νεράιδα που του είχε κλέψει όχι μόνο την καρδιά αλλά και τη φωνή. Για τρεις ολόκληρες μέρες δεν είχε βγάλει κουβέντα από το στόμα του, παρά μόνο την ώρα που τραγουδούσε.

Τη δεύτερη μέρα βρέθηκαν μαζί σ' έναν συρτό χανιώτικο. Εκείνος που έσερνε τον χορό άλλαζε θέση έπειτα από δύο στροφές και, κάποια στιγμή, ο Νικολής βρέθηκε πλάι της. Την ώρα που η κοπέλα έπιανε με το δεξί χέρι της το μαντίλι που αυτός κρατούσε με το αριστερό, οι ματιές τους διασταυρώθηκαν στιγμιαία. Κι ήταν η πρώτη φορά που ο Νικολής, δεινός χορευτής, μπέρδεψε τα βήματά του...

Σαν τέλειωσε ο χορός, έβαλε το μαντίλι στην τσέπη του. Το βράδυ το έβαλε κάτω από το μαξιλάρι του, αφού πρώτα το μύρισε εκεί όπου το είχε πιάσει με τα ακροδάχτυλά της η κοπέλα

την ώρα που χόρευαν. Είχε κιόλας αποφασίσει να μην το δώσει ποτέ στη μάνα του για να το πλύνει.

Όταν οι πανηγυριώτες έφυγαν, ο Νικολής είχε την αίσθηση ότι το χωριό είχε ερημώσει από τη μια μέρα στην άλλη. Οι άνθρωποι που το κατοικούσαν ήταν πολλοί, αλλά για τον Νικολή είχε ερημώσει τώρα που εκείνη είχε φύγει. Τα πάντα είχαν λιγοστέψει. Όλα ήταν διαφορετικά. Τα ρόδα είχαν χάσει το χρώμα και τη μυρωδιά τους. Το ίδιο και το αγιόκλημα. Ακόμα κι ο αέρας που ανάσαινε ήταν σαν να μην του έφτανε.

Μία εβδομάδα αργότερα, πήρε το τουφέκι και τα κιάλια του, είπε στη μάνα του ότι θα πήγαινε για κυνήγι, αλλά, μόλις βγήκε από το χωριό, τράβηξε για τον Καλό Πόρο. Έφτασε ύστερα από μιας ώρας περπάτημα, κάθισε στο περικόχλειο, στο φρύδι του γκρεμού, κι άφησε το βλέμμα να πλανηθεί κατά τη θάλασσα, χωρίς να τη βλέπει. Έπειτα έβγαλε τα κιάλια από τη θήκη του, κοίταξε κατά τη μεριά της Αγιαρομέλης και την ίδια στιγμή ένιωθε την καρδιά του να κλοτσάει δυνατά στο στήθος του.

Οι ισχυροί φακοί μίκρυναν την απόσταση, οι χτύποι της καρδιάς του έγιναν δυνατότεροι κι έκαναν τα χέρια του να τρέμουν. Έμεινε για αρκετή ώρα ακίνητος και, μόνο όταν τα μάτια του πόνεσαν, κατέβασε τα κιάλια απογοητευμένος. Σχεδόν θλιμμένος. Έπειτα αναρωτήθηκε τι περίμενε να δει. Μήπως εκείνη; Όχι βέβαια. Όσο και να μίκρυναν την απόσταση τα κιάλια, δε θα μπορούσε να δει –και πολύ περισσότερο να γνωρίσει– άνθρωπο από εκεί που καθόταν. Απλώς ήθελε να δει από πιο κοντά, με τη βοήθεια των ισχυρών φακών, το χωριό όπου ζούσε και ανάσαινε εκείνη. Το είχε δει πράγματι, άλλωστε γι' αυτό τον λόγο είχε κάνει τόσο δρόμο. Μόνο που, αφού το είδε, άρχισε να αισθάνεται μια παράξενη θλίψη μέσα του. Σαν να είχε χάσει ξαφνικά κάτι αγαπημένο και πολύτιμο...

Πέρασε πάνω από τρεις ώρες καθισμένος στο περικόχλειο. Τρεις ώρες κιαλαίρνοντας κατά κει που λαχταρούσε η ψυχή του. Κι όταν πήρε τον δρόμο της επιστροφής, αισθανόταν σχεδόν περλίλυπος κι αναρωτήθηκε πού πήγαν εκείνη η λαχτάρα και η χαρά που τον πλημμύριζαν καθώς ερχόταν...

Ένα μήνα αργότερα, η μάνα του είχε βεβαιωθεί ότι κάτι σοβαρό συνέβαινε στον μοναχογιό της. Λιγομίλητος, βαρύς και αγέλαστος ήταν από γεννησιμιού του, αλλά τώρα το πράγμα είχε παραγίνει. Ξέχωρα απ' αυτό, είχε αδυνατίσει φανερά. Του είχε κοπεί η όρεξη, κάπνιζε περισσότερο και πολλές φορές τις νύχτες τον άκουγε που αργούσε πολύ να τον πάρει ο ύπνος. *Λαβωμένος θα 'ναι*, είχε σκεφτεί τις πρώτες μέρες και βάλθηκε να τον ξεματιάξει πρωί βράδυ. Έδενε έναν κόμπο στην άκρη μιας πετσέτας, έλεγε τα λόγια για το ξεμάτιασμα, μετρούσε και ξαναμετρούσε την πετσέτα και κάθε φορά την έβρισκε πιο κοκκινιά. *Λαβωμένος είναι... από κακό μάτι*, έλεγε κι έφτυνε στη μασχάλη της...

Ο μοναχογιός της πράγματι ήταν λαβωμένος, αλλά όχι από κακό μάτι. Από ασημένια σαϊτιά είχε λαβωθεί, αλλά εκεί δεν είχε πάει ο νους της. Ο Νικολής όμως είχε βεβαιωθεί πια τι ήταν αυτό που τον είχε χτυπήσει, όχι μόνο κατάκαρδα, αλλά και κατακούτελα, και είχε αποφασίσει να κάνει αυτό που θα 'κανε κάθε άντρας στη θέση του: να στείλει τον πατέρα του προξενιτή στο σπίτι της ξανθιάς νεράιδας που του είχε κλέψει την καρδιά, χωρίς όμως να κάνει κουβέντα για προίκα. Η προίκα δεν τον ενδιέφερε καθόλου. Άλλωστε ο ίδιος τον είχε τον τρόπο του. Μεγάλα κοπάδια από πρόβατα, πάνω από τετρακόσια μελίσια, πολλά λιόδεντρα και καλλιεργήσιμη γη στα κόκκινα χωράφια. Κι ήταν και μοναχογιός!

Ο πατέρας του τον άκουσε συνοφρυωμένος. Κι ο Νικολής δεν κατάλαβε σε τι οφειλόταν το συνοφρύωμά του και η αλλαγή στην όψη του με το που έμαθε την απόφαση του γιου του. Εκείνο που δε γνώριζε ήταν ότι ο πατέρας του ήξερε για ποια κοπέλα τού μιλούσε αυτός. Το ήξερε επειδή είχε πάει πολλές φορές στην Αγιαρομέλη για να αλέσει στάρι στον μύλο, και γνώριζε την οικογένεια της κοπέλας. Την είχε δει μάλιστα κάμποσες φορές να περνάει μπροστά από τον μύλο...

Ο πατέρας του άργησε να του απαντήσει. Έβγαλε την καπνοσακούλα του, έστριψε τσιγάρο και κάπνισε το μισό αμίλητος. Το συνοφρύωμά του είχε γίνει πιο βαθύ κι απόφευγε να κοιτάξει

τον γιο του κατάματα. Έπειτα φάνηκε να το παίρνει απόφαση.
«Αυτήν θέλεις να πάρεις; Στο σπίτι αυτηνής θέλεις να πάω προξενητής;»

Είχε μιλήσει ήρεμα, με σιγανή φωνή, κάτι που ερχόταν σε αντίθεση με την όψη του.

«Ναι, πατέρα».

«Σοβαρά το λέεις;»

«Σοβαρότατα. Μια γυναίκα μου πέφτει. Αυτή θέλω».

«Μα αυτή είναι κακόσειρη!»

Η λέξη χτύπησε τον Νικολή σαν αστροπελέκι. Κακόσειρη; Δεν μπορούσε ν' ακούσει τίποτα χειρότερο. Άνοιξε το στόμα για να μιλήσει, αλλά δεν τα κατάφερε ν' αρθρώσει λέξη. Αυτό που είχε ακούσει βούιζε στ' αυτιά του σαν επαναλαμβανόμενη ηχώ. Είδε τον πατέρα του να σηκώνεται και να του γυρίζει την πλάτη, αλλά άργησε να συνειδητοποιήσει τα λόγια που είχε ξεστομίσει φεύγοντας για τον καφενέ.

«Αυτό να το βγάλεις από το μυαλό σου! Μια και καλή! Γυναίκα από κακόσειρο σόι εγώ δε θα κάνω νύφη μου! Δε θα αφήσω τσι χωριανούς να μου κρεμάσουνε κουδούνια!»

Εκείνο το βράδυ ο Νικολής δεν έβαλε μπουκιά στο στόμα του. Ούτε έκλεισε μάτι ώσπου ξημέρωσε.

Για περισσότερο από σαράντα ημέρες, έβαζε από τη μια μεριά της ζυγαριάς τον έρωτά του κι από την άλλη το γεγονός ότι η κοπέλα ήταν κακόσειρη. Η ζυγαριά δεν ισορρόπησε ούτε μία φορά. Πότε έγερνε προς τη μια μεριά και πότε προς την άλλη. Πάνω στις σαράντα μέρες, το πήρε απόφαση.

«Εγώ αυτή θέλω γυναίκα μου και δε με νοιάζει που είναι κακόσειρη», είπε ορθά κοφτά κι ο πατέρας του κόντεψε να πάθει συγκοπή.

«Μα είσαι με τα σωστά σου;» είπε, όταν μπόρεσε να βρει τη φωνή του.

«Με τα σωστά μου είμαι, πατέρα. Κι αν δε θέλεις να πάεις να τη γυρέψεις από τον πατέρα της, θα στείλω άλλον».

Μία ολόκληρη ώρα ο πατέρας του προσπαθούσε μάταια να του αλλάξει μυαλά. Από κοντά κι η μάνα του. Όταν είδε και

απόειδε ότι δε γινόταν τίποτα, το πήρε απόφαση πως ο γιος του θα τους ντροπίαζε.

«Κάνε ό,τι θέλεις. Εγώ προξενητής δεν πάω στο σπίτι του κακόσειρου», είπε κι έφυγε βροντώντας την πόρτα πίσω του, ο Νικολής ωστόσο είχε προγραμματίσει τις κινήσεις του, μη θέλοντας να χάνει καιρό. Χωρίς χρονοτριβή, πήγε και βρήκε έναν συγχωριανό του, που είχε φήμη καλού προξενητή.

Εκείνος δαγκώθηκε ακούγοντας αυτό που του ζητούσε ο νέος.

«Βρε Νικολή», προσπάθησε να φανεί μαλακός, «δε λέω, η κοπελιά είναι όμορφη και λένε πως είναι και νοικοκυρά, μα είναι κακόσειρη, βρε παιδί μου...»

«Κατέω το, μα δε με νοιάζει. Να πάεις θέλεις, γή να μπέψω άλλον;»

Με τα πολλά, ο προξενητής πείστηκε.

«Φχαριστώ σε, Κωνσταντή», είπε ικανοποιημένος ο Νικολής. «Και να πεις στον πατέρα τη κοπελιάς πως, ανέ μου δώσει τη θυγατέρα του, θέλω να γενούν οι αρραβώνες σε οχτώ μέρες από... Πότε θα πάεις;»

«Αύριο».

«Σε οχτώ μέρες από αύριο, το λοιπόν».

Πρωί πρωί την άλλη μέρα, ξεκίνησαν μαζί, κι όταν έφτασαν στον Καλό Πόρο, ο Νικολής είπε ότι θα τον περίμενε εκεί ώσπου να επιστρέψει.

Ο προξενητής γύρισε αργά το απόγευμα. Όταν έφτασε κοντά του –και πριν ακόμα μιλήσει–, ο Νικολής κατάλαβε ότι του έφερε καλά νέα.

Ο πατέρας της κοπελιάς είχε θεωρήσει μεγάλη τιμή την πρόταση και τη δέχτηκε με υπερηφάνεια. Συμφώνησε επίσης να γίνουν οι επίσημοι αρραβώνες σε οχτώ μέρες.

«Φχαριστώ σε, Κωνσταντή», είπε ο Νικολής. Ήθελε να ρωτήσει και αν είχε δει την κοπελιά κι αν εκείνη του έστελνε χαιρετισμούς, μα οι λέξεις κόλλησαν στον λαιμό του και δεν έφτασαν ποτέ στα χείλη.

Ο Κωνσταντής το ίδιο βράδυ στον καφενέ δεν κράτησε κλειστό το στόμα του και την άλλη μέρα τα νέα διαδόθηκαν στο χω-

ριό. Οι καλόσειροι στραβομουτσούνιασαν που ο μοναχογιός του Καζάκη είχε αγνοήσει τους νόμους της καλοσειράδας, από την άλλη όμως οι κακόσειροι χαίρονταν για την «εκπόρθηση του κάστρου». Καλή αρχή θεώρησαν το συνοικέσιο και ευχήθηκαν να πέσουν τα τείχη και να γίνει ομαλότερη η συμβίωση καλόσειρων και κακόσειρων στο χωριό.

Ο πατέρας του Νικολή για τρεις μέρες δεν πάτησε στον καφενέ. Έφευγε με το χάραμα για το μητάτο, όπου θα έφτιαχνε το τυρί, αφού θα άρμεγε τα πρόβατα, και αργά το απόγευμα γύριζε στο χωριό, αλλά στον καφενέ δεν τολμούσε να πατήσει. Ήταν βέβαιος ότι ο προξενητής θα είχε βγάλει τελάλη, και στον καφενέ ο ένας θα έλεγε το μακρύ του κι ο άλλος το κοντό του. Ωστόσο οι δικολογιές* του του είχαν πει κατάμουτρα ότι δεν έπρεπε ο Νικολής να τους ξεγιβεντίσει ετσά λογιάς**. Όταν πήγε στον καφενέ την τέταρτη μέρα, τα ίδια τού είπαν και οι άλλοι καλόσειροι, όχι με κουβέντες, αλλά με τον τρόπο που τον αντιμετώπισαν. Με τον γιο του δεν είχε ανταλλάξει άλλη κουβέντα, επειδή ο κανακάρης του είχε κινήσει για τα Χανιά μόλις ο προξενητής τού έφερε τα καλά νέα, για να αγοράσει τα δαχτυλίδια για τους αρραβώνες.

Ο Νικολής γύρισε από τα Χανιά δύο μέρες πριν από την προκαθορισμένη ημερομηνία για τους αρραβώνες. Γύρισε με την ελπίδα ότι ο πατέρας του θα είχε βάλει νερό στο κρασί του και θα πήγαιναν μαζί στο σπίτι του συμπέθερου στην Αγιαρομέλη, αλλά είχε κάνει λάθος. Ο πατέρας του ήταν ανένδοτος, το ίδιο και η μάνα του. Αλλά και κανένas από τους φίλους του δε δέχτηκε να τον ακολουθήσει. Ο ένας πρόβαλε τη μία δικαιολογία κι ο άλλος την άλλη. Τελικά το πήρε απόφαση ότι θα πήγαινε μόνος του. Και πήγε, έχοντας αποφασίσει να δικαιολογήσει τον πατέρα του λέγοντας ότι τον είχε ρίξει το μουλάρι κι είχε σπάσει τον πόδα του και, φυσικά, η μάνα του δεν μπορούσε να τον

---

* Συγγενείς.

** Να τους εξευτελίσει μ' αυτό τον τρόπο.

αφήσει μοναχό του. Ο πατέρας της νύφης δεν τον πολυπίστεψε. Κάτι υποψιάστηκε, αλλά δεν έβγαλε κουβέντα. Αντιθέτως, εκτίμησε περισσότερο τον μέλλοντα γαμπρό του που φάνηκε άντρας σωστός και αφήφησε τις ειρωνείες που σίγουρα θα αντιμετώπιζε από τους άλλους και ήρθε μόνος του για χάρη της κόρης του, της Ελευθερίας. Οι επίσημοι αρραβώνες έγιναν και ακολούθησε γλέντι τρικούβερτο.

Η είδηση ότι ο μοναχογιός του Μανόλη Καζάκη αρραβωνιάστηκε μία κακόσειρη έπεσε σαν αστροπελέκι στους συγγενείς, οι οποίοι ένιωσαν ότι η πράξη του Νικολή τούς ξεγίβεντιζε. Περισσότερο όμως απ' όλους εξεγέρθηκε η συνείδηση του Σήφη Καζάκη, πρώτου ξαδέρφου του Μανόλη, που ήταν παντρεμένος και ζούσε στις Βουκολιές της επαρχίας Κισσάμου. Ο Σήφης το φυσούσε και δεν κρύωνε. Χωρίς να το πολυσκεφτεί, βρήκε έναν φίλο του, τον Αριστείδη Κωνσταντάκη, που ζούσε κι αυτός στις Βουκολιές αλλά η καταγωγή του ήταν από τους Κομιτάδες Σφακίων, και του είπε το μαντάτο. Ήταν και μακρinoί συγγενείς, τέταρτα ξαδέρφια, το αίμα νερό δε γινόταν, και μαζί συμφώνησαν να διαλύσουν τον αρραβώνα του Νικολή με την Ελευθερία.

Αφού το συμφώνησαν, δε θέλησαν να χάσουν καιρό. Καβάλησαν δύο μουλάρια, ανέβηκαν στον Ομαλό, πέρασαν τις Μαδάρες κι από εκεί κατηφόρισαν για τον Αϊ-Γιάννη. Έφτασαν στο χωριό του Μανόλη Καζάκη ύστερα από πέντε μέρες από την ώρα που κίνησαν. Εκεί βρήκαν όχι μόνο τον Μανόλη, αλλά και τους άλλους παράγοντες του σογιού, τους μύησαν στο σχέδιό τους και εκείνοι το υιοθέτησαν με προθυμία. Έπειτα ξεμονάχιασαν τον Νικολή, που είχε ήδη υποψιαστεί για ποιο λόγο είχαν έρθει από τόσο μακριά.

Ο Σήφης είχε αναλάβει να είναι αυτός που θα μιλούσε στον ανιψιό του. Και το έκανε χωρίς περιστροφές.

«Κατέεις, Νικολή, γιάντα ήρθαμε; Για να χαλάσουμε τον αρραβώνα σου με την κακόσειρη. Μωρέ Νικολή, είσαι με τα καλά σου; Την κακόσειρη θα βάλουμε στο σόι μας; Τον πατέρα της θα κάνουμε συγγενή μας; Όι δα τον κακόσειρο, που θέλει να τον πούμε και συμπέθερο. Μα δε σκέφτεσαι, μωρέ Νικολή, πως θα

τρίζουμε τα κόκαλα του προπάππου σου του Μανόλη; Ε; Δεν το σκέφτεσαι; Θέλεις να μας ξεγιβεντίσεις και τσι ζωντανούς και τσι ποθαμένους;»

Ο Νικολής είχε ακούσει πολλές φορές αυτά που λέγονταν για τον προπάππου του, τον παππού του πατέρα του. Άλλες φορές είχε σκεφτεί ότι δε θα ήταν αλήθεια κι άλλες ότι για να λέγονται δε θα 'ταν ψέματα.

Ο προπάππους του είχε πέντε γιους και τρεις θυγατέρες. Μια μέρα ακούστηκε στο χωριό πως κάποια γυναίκα είδε την Αναστασία, τη δεκαπεντάχρονη κόρη του, να φιλιέται κάτω από μιαν ελιά με τον γιο ενός κακόσειρου και γρήγορα αυτό έγινε βούκινο στο χωριό. Το 'μαθε και ο προπάππους του αλλά δεν το 'δειξε. Απλώς παρακολούθησε την κόρη του και μια μέρα την έπιασε να αγκαλιάζεται και να φιλιέται με τον νεαρό. Το κοπέλι το 'βαλε στα πόδια βλέποντάς τον και ο προπάππους του έπιασε την κόρη του, την έριξε κάτω και της έκοψε το κεφάλι. Είχε ακούσει τον πατέρα του πολλές φορές να διηγείται αυτή την ιστορία και, σαν τέλειωνε, τον άκουγε να λέει τα ίδια πάντα λόγια: «Μπορεί να πόνεσε η καρδιά του που έσφαξε το παιδί του, μα μπορούσε έπειτα να κυκλοφορεί με καθαρό το κούτελό του». Έμενε για λίγο σιωπηλός, κοιτάζοντας τους ακροατές του, κι ύστερα συμπλήρωνε: «Ο άντρας που σηκώνει τη χέρα του για να χτυπήσει γυναίκα δεν είναι άντρας. Άναντρος είναι. Μπορεί να τη σφάξει άμα του δώσει σοβαρή αιτία, αλλά δε θα τη δειρεί!» Ο Νικολής είχε ακούσει από μικρός πολλές φορές αυτή την ιστορία και είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η γυναίκα που φιλιέται πριν παντρευτεί έχει πάρει τον κακό δρόμο, αλλά μεγαλώνοντας δεν μπόρεσε ποτέ να ξεκαθαρίσει στη σκέψη του την αιτία της πράξης του προπάππου του. Το ερώτημα εξακολουθούσε να παραμένει αναπάντητο: Ο προπάππους του είχε σφάξει την κόρη του επειδή αυτός που ήταν μαζί της ήταν κακόσειρος ή επειδή απλώς την είχε πιάσει να φιλιέται; Τώρα, ακούγοντας τα λόγια που ξεστόμιζε ο θείος του ο Σήφης, αισθανόταν για μία ακόμα φορά να γυρίζει ο κόσμος του ανάποδα και να γίνονται θρύψαλα τα όνειρά του...

Αντιστάθηκε στις πιέσεις παραπάνω απ' όσο μπορούσε. Για μέρες ολόκληρες του πιπίλιζαν το μυαλό, τονίζοντάς του, ξανά και ξανά, ότι το όνομά του θα αποτελούσε από εδώ κι εμπρός ντροπή για όλο το σόι. Θα 'θελε τα παιδιά του να έχουν μάνια κακόσειρη; Τι θα τους απαντούσε όταν τα άλλα παιδιά θα τα πρόσβαλλαν ανελέητα; Ποιος από το σόι του θα μιλούσε στη γυναίκα του; Ποιος θα της άνοιγε την πόρτα του; Κι άλλα... Κι άλλα... Για ώρες ατελείωτες...

Στο τέλος δεν άντεξε. Κάποια στιγμή λύγισε.

«Ομπρός! Να πάτε εσείς στην Αγιαρομέλη να μου διαλύσετε τον αρραβώνα. Κι απόις* να μου βρείτε εσείς νύφη καλόσειρη...» είπε, χωρίς να ανοίξει άλλη φορά το στόμα.

Έτοιμη την είχαν τη νύφη.

Ο Κωνσταντάκης είχε μια συγγενή στους Κομιτάδες κι είχε κάνει λόγο στον Σήφη την ώρα που περνούσαν τη Μαδάρα. Μαζί θα πήγαιναν για το προξενιό, αν όλα πήγαιναν καλά. Μαζί πήγαν και στην Αγιαρομέλη να βάλουν τέλος σε μια κακή αρχή.

Ο πατέρας της Ελευθερίας τούς άκουσε εμβρόντητος, αλλά έδειξε αξιοπρέπεια. Δεν τον έπαιρνε να κάνει κι αλλιώς. Δεν είχε κόζι** για αντίδραση.

Την ίδια την Ελευθερία δεν την είδαν, μια και δεν πήγαν στο σπίτι τους. Απλώς είχαν ειδοποιήσει τον πατέρα της ότι ήθελαν να τον δουν και τον συνάντησαν μπροστά στον μύλο. Εκεί του είπαν ότι διαλύεται ο αρραβώνας επειδή μετάνιωσε ο γαμπρός. Ύστερα του γύρισαν την πλάτη και πήραν τον δρόμο της επιστροφής χαρούμενοι. Έτσι απλά! Όλα είχαν τελειώσει καλά!

Σαν νύχτωσε, πήγαν στον καφενέ και ο Μανόλης ανακοίνωσε με υπερηφάνεια τη διάλυση των αρραβώνων του γιου του με μια κακόσειρη! Έτσι ακριβώς την αποκάλεσε, χωρίς να καταδεχτεί να πει το οικογενειακό της επίθετο. Το «κακόσειρη» ήταν αρεκτό. Ύστερα τους κέρασε όλους, και δε χόρταινε να

---

* Ύστερα, έπειτα.

** Δύναμη, ισχύ.

απολαμβάνει την επιδοκμασία που έβλεπε στα μάτια τους. Κι αν δε φοβόταν την αντίδραση του γιου του, μπορεί και να 'στηνε γλέντι στο σπίτι...

Την άλλη μέρα, σαν ξημέρωσε, ο Σήφης και ο Αριστείδης κίνησαν για τους Κομιτάδες, θέλοντας να τελέψουν το προξενιό που είχαν κατά νου. Αλλά, πριν κινήσουν, ο Νικολής είπε κάποιες κουβέντες στον πατέρα του που τους έκοψαν τη φόρα.

«Εσύ δε θα πας μαζί τους;»

«Όι, δε θα πάω», απάντησε μουνδιασμένος από το ύφος του γιου του ο Μανόλης.

«Ένα πράγμα σου ξεκαθαρίζω. Ανέ δεχτούνε, θα πάεις μονάχος σου τα δαχτυλίδια, σαν θα οριστούνε οι αρραβώνες. Εγώ δε θα 'ρθω, όπως δεν ήρθες κι εσύ στην Αγιαρομέλη».

Το 'πε και το 'κανε. Στους αρραβώνες πήγε ο πατέρας του με μεγάλη παρέα από το χωριό, χωρίς τον μέλλοντα γαμπρό, κάτι που δεν ήταν ασυνήθιστο, ούτε, φυσικά, παρεξηγήσιμο. Άλλωστε, κι αν ακόμα πήγαινε, δε θα άλλαζε ούτε κουβέντα με τη μέλλουσα γυναίκα του, επειδή δε θα 'ταν προπευμένο. Πολλές φορές οι αρραβωνιασμένοι δεν αντάλλαζαν ούτε κουβέντα μεταξύ τους. Ακόμα και παιδιά που είχαν γεννηθεί στο ίδιο χωριό και έπαιζαν στο σχολείο, παιδιά που μεγάλωναν μαζί, άμα τύχαινε να αποφασίσουν οι γονείς τους να τα παντρέψουν, χωρίς πολλές φορές να τα ρωτήσουν καν, έκοβαν κάθε κουβέντα από τη στιγμή που τα αρραβώνιαζαν. Κι όταν ο γαμπρός πήγαινε να βεγγερίσει στο σπίτι της αρραβωνιαστικιάς του, η κοπελιά χαμήλωνε το βλέμμα σαν τον έβλεπε να φτάνει κι απαντούσε με μισά χείλη στο καλησπέρισμά του. Έπειτα σηκωνόταν, έπαιρνε την μποτιλία με την τσικουδιά για να τρατάρει όλους όσοι βρίσκονταν εκείνη την ώρα στο σπίτι, αλλά, σαν έφτανε μπροστά του, κρατούσαν και οι δύο χαμηλωμένα τα μάτια, χωρίς να ανταλλάξουν ούτε μία κουβέντα. Όταν τέλειωνε το τρατάρισμα, η κοπελιά καθόταν παράμερα, παραμένοντας σιωπηλή, κάτω από το άγρυπνο βλέμμα της μάνας και του πατέρα της, οι οποίοι πρόσεχαν μήπως δουν την κόρη τους να κρυφοκοιτάζει τον γαμπρό και, ακόμα χειρότερο, μήπως του χαμογελάσει και τους ξεγιβε-

ντίσει. Αν τύχαινε και η κοπελιά ξεχνιόταν κάποια στιγμή και μιλούσε στον νέο, στον οποίο πριν αρραβωνιαστούν απευθυνόταν ελεύθερα και απονήρευτα, η μάνα της θα της έκανε νόημα ότι θα την ξεμάλλιαζε αργότερα και ο πατέρας της μπορεί και να της άστραφτε δύο δυνατά χαστούκια.

Ωστόσο υπήρχαν και ακόμα χειρότερα!

Αν η κοπελιά ήταν από άλλο χωριό, δε θα ήταν απίθανο ο γαμπρός να δει τη νύφη πρώτη φορά την ώρα της στέψης. Αυτό ακριβώς έπαθε και ο Νικολής και καταράστηκε μέσα του τον πατέρα του και τους προξενητάδες.

Η κοπελιά που άλλοι είχαν διαλέξει για λογαριασμό του ήταν αντρογυναίκα! Που πάει να πει χωρίς καμία θηλυκότητα πάνω της. Ψηλόκορμη, με χέρια σαν τα κουπιά που είχε δει πολλές φορές στις βάρκες στο λιμανάκι του Λουτρού και πολύ άσχημη! Αυτά είχε δει ο Νικολής με την πρώτη ματιά που της έριξε, κι εκείνη φευγαλέα. Αλλά αυτή η ματιά τού έφτανε για να δει και ότι στο πάνω χεῖλος της φύτρωνε ένα χνούδι σαν μουστάκι...

Έχει γούστο να φοράει σιβάνια αντί για γυναικεία παπούτσια, είπε μέσα του, καθώς εκείνη στεκόταν δίπλα του κι ο παπάζ ετοιμαζόταν ν' αρχίσει τη βλόγα. Έπειτα ο νους του πέταξε στην ξανθιά νεράιδα της Αγιαρομέλης, το φως του θάμπωσε και του ήρθε να το βάλει στα πόδια.

Αλλά δεν ήταν ο μόνος που έβλεπε τη νύφη για πρώτη φορά. Ούτε ήταν ο μόνος που αγανάκτησε με τους προξενητάδες.

Ένας θείος του, αδερφός της μάνας του, ο οποίος δεν είχε πάει στους αρραβώνες, δε συγκρατήθηκε και πλησίασε τον Σήφη, που στεκόταν ανυποψίαστος και παρακολουθούσε ευχαριστημένος το μυστήριο.

«Μωρέ Σήφη, εκαλοπάντρευψές τονε τον Νικολή», του πέταξε κατάμουτρα και χωρίς περιστροφές.

Ο Σήφης ταράχτηκε για μια στιγμή, αλλά ανέκτησε γρήγορα την αυτοκυριαρχία του.

«Ναι, μωρέ Γιάννη, θωρώ το πως δεν είναι πολλά καλή... Μα είναι από καλό σόι... καλόσειρη! Κι έχει και καλούς αδερφούς!»

Ο Γιάννης, χωροφύλακας από τα νιάτα του, που είχε περάσει

πολλά χρόνια στην Πάτρα, όπου ζούσε παντρεμένος, είχε αποβάλλει από πάνω του κάποιες από τις ιδέες που κυριαρχούσαν τους ανθρώπους του χωριού του. Ακούγοντας τον Σήφη, του ήρθε να του αστράψει ένα δυνατό χαστούκι, αλλά συγκρατήθηκε, επειδή εκείνη τη στιγμή ο νους του γύρισε ξαφνικά πολλά χρόνια πίσω, στα είκοσί του, κάνοντάς τον να σκεφτεί ότι κάποιες ιδέες ήταν τόσο βαθιά ριζωμένες στην ψυχή των ανθρώπων του άγριου τούτου τόπου, που θα 'ταν πολύ δύσκολο να ξεριζωθούν, όσα χρόνια και αν περνούσαν.

Από την ίδια τη μάνα του ο Γιάννης είχε ακούσει πολλές φορές ότι την πάντρεψαν στα δεκατρία της με έναν συγχωριανό της, μεγαλύτερό της κατά δέκα χρόνια. Την πάντρεψαν χωρίς να τη ρωτήσουν αν τον ήθελε και, το κυριότερο, αν ήθελε να παντρευτεί σε μια ηλικία που κανονικά θα έπρεπε να παίζει. Αλλά, όταν πήγε νεόνυμφη στο σπίτι του γαμπρού, μετακόμισε στο ίδιο σπίτι και η μάνα του και για τέσσερα ολόκληρα χρόνια, μέχρι που η κοπελιά έκλεισε τα δεκαεφτά, η πεθερά κοιμόταν στο ίδιο κρεβάτι με τη νύφη της. Ούτε μία φορά η κοπελιά δεν κοιμήθηκε με τον άντρα της, ο οποίος κοιμόταν μόνος σε μιαν άλλη κάμαρη. Μόνο όταν έγινε δεκαεφτά χρόνων, η πεθερά γύρισε στον άντρα της και οι δύο νέοι κοιμήθηκαν για πρώτη φορά μαζί...

Αχ, μάνα... μάνα..., είπε μέσα του ο Γιάννης. Κι έπειτα, με τον τρόπο που το ανθρώπινο μυαλό πηγαίνει από το ένα θέμα στο άλλο, θυμήθηκε αυτό που από πριν ξενιτευτεί γινόταν –αλλά και εξακολούθουσε να γίνεται– στο χωριό του. Όταν γεννιόταν ένα κορίτσι από καλόσειρη γενιά, δεν ήταν σπάνιο να το ζητήσει για τον γιο του ένας πατέρας που ανήκε, φυσικά, στην ίδια ράτσα. Αν οι δύο πατεράδες τα συμφωνούσαν να συγγενέψουν, ο πατέρας που είχε ήδη γιο πήγαινε και άφηνε ένα δαχτυλίδι στην κούνια του νεογέννητου κοριτσιού, που από εκείνη τη στιγμή θεωρούνταν αρραβωνιασμένο με ένα άλλο παιδί και που φυσικά δεν του έπεφτε λόγος γι' αυτό που είχε συμφωνηθεί από τους δύο πατεράδες...

Αυτές οι σκέψεις απότρεψαν τον Γιάννη από το να χαστουκίσει τον προξενητή, ο οποίος καμάρωνε για τους λόγους που είχε φέρει νύφη στον ανιψιό του.

Ωστόσο, πολύ γρήγορα, η Ελένη, η γυναίκα του Νικολή, αποδείχτηκε ότι ήταν άξια, νοικοκυρά και ακούραστη. Το σπίτι της άστραφτε από καθαριότητα, κάθε Χριστούγεννα γέμιζε μυρωδιές από τα μελομακάρονα και τους κουραμπιέδες και ήξερε χίλιους τρόπους για να γίνονται πεντανόστιμα τα φαγητά που μαγειρεύε. Στον αργαλειό, κάτω από τον εξώστη που σκέπαζε την αυλή προστατεύοντάς τη από τη βροχή, ύφαινε κιλίμια και μπατανιές που ήταν πραγματικά έργα τέχνης, ενώ ήταν και δυνατή σαν άντρας. Σωστή αντρογυναίκα! Σαν έφτανε η εποχή της σποράς, έσκαβε δίπλα στον άντρα της, σπέρνοντας σάρι, κουκιά και αρακά, έφτυνε στις παλάμες της καθώς κρατούσε την τσάπα, αγκομαχούσε σκάβοντας, αλλά σταματούσε λιγότερες φορές από τον Νικολή για να πάρει ανάσα. Ράβδιζε τις ελιές κι ύστερα τις μάζευε από κάτω με τόση γρηγοράδα σαν να είχε μοτεράκια στα χέρια. Κι ήταν και καρπερή! Είχε γεννήσει έξι γιους, με δυο χρόνια διαφορά τον έναν από τον άλλο, και ποτέ δε βαρυνγκώμησε που είχε να κάνει τόσες δουλειές, για τις οποίες οι γειτόνισσες απορούσαν πώς τις προλάβαινε.

Από τη μεριά του, ο Νικολής παραδεχόταν μέσα του ότι η γυναίκα του ήταν άξια νοικοκυρά και μάνα σωστή, αλλά ποτέ δεν της είπε μια καλή κουβέντα. Υπήρξαν φορές που ολόκληρη τη μέρα δεν της μιλούσε ούτε μία φορά. Είχε αποδεχτεί ότι πάντοτε θα υπήρχε ανάμεσά τους εκείνη που είχε βάλει, χρόνια πριν, στην πιο ζεστή θέση στην καρδιά του κι από τότε δεν υπήρχε χώρος για άλλη. Όταν μάλιστα έμαθε ότι εκείνη παντρεύτηκε κάποιον συντοπίτη της που πριν από πολλά χρόνια είχε ξενιτευτεί στην Αμερική και ήρθε για να πάρει γυναίκα από τον τόπο του και να γυρίσει εκεί όπου ζούσε, πόνεσε η καρδιά του, αλλά ο πόνος κάλμαρε σαν σκέφτηκε ότι αυτός που την παντρεύτηκε μπορεί να ήταν μεγαλύτερος στα χρόνια κι από τον πατέρα της ακόμα. Άλλωστε έτσι γινόταν συνήθως. Άντρες που δεν είχαν στον ήλιο μοίρα στον άγριο τόπο όπου γεννήθηκαν, έπαιρναν των ομματιών τους κι έφευγαν για την Αμερική, προς αναζήτηση καλύτερης τύχης. Πολλοί απ' αυτούς δε γύριζαν ποτέ πίσω. Υπήρχαν όμως και άλλοι, που είχαν κάνει περιουσία στη μα-

κρινή εκείνη χώρα, κι όταν έφταναν σε ηλικία που κανονικά θα έπρεπε να είναι παππούδες, αποφάσιζαν ότι είχε έρθει η ώρα να παντρευτούν και τότε γυρνούσαν στον τόπο όπου γεννήθηκαν για να διαλέξουν νύφη και να γυρίσουν στην Αμερική. Πάντοτε επέλεγαν μια κοπελιά που, κανονικά, θα μπορούσε να είναι κόρη τους και σε κάποιες περιπτώσεις και εγγονή τους, χωρίς ποτέ να συναντήσουν αντίρρηση ούτε από τον πατέρα της κοπελιάς ούτε από την ίδια. Εκείνη, απλώς, αποδεχόταν τη μοίρα της, μόνο και μόνο για να ζήσει με άνεση σ' έναν καλύτερο τόπο, κι ως πήγαιναν χαμένα τα νιάτα και η ομορφιά της...

Έναν τέτοιο παππού είχε πιστέψει ο Νικολής ότι θα είχε παντρευτεί η κοπέλα που λάτρευε σαν θεά του κι ο πόνος στην καρδιά γινόταν ανεκτός. Αλλά, σαν έμαθε ότι αυτός που την παντρεύτηκε κι έφυγε μαζί της στα ξένα ήταν ένας λεβεντονιός είκοσι δύο μόνο χρόνων, γιος ενός ανθρώπου που πριν από τριάντα πέντε χρόνια είχε φύγει από την Αγιαρομέλη, τότε το μαχαίρι που σε κάθε θύμησή της του τρυπούσε την καρδιά έγινε δίκωπο κι ο πόνος που του προξενούσε αγιάτρευτος. Αρχές Ιουνίου ήταν όταν το έμαθε. Και μέσα σε μία εβδομάδα συγκέντρωσε τα οζά* του και τα πήγε στη Μαδάρα, όπου και άλλοι χωριανοί είχαν τα δικά τους. Ήταν η πρώτη φορά που τα πήγαινε εκεί πάνω, θέλοντας να απομακρυνθεί όσο γινόταν περισσότερο από τον τόπο που του θύμιζε εκείνη...

Στη Μαδάρα έμεινε ως τις αρχές Σεπτεμβρίου, χρονικό διάστημα κατά το οποίο δεν είχε καμία επικοινωνία με τη γυναίκα του. Απλώς μάθαινε από άλλους βοσκούς που κατά διαστήματα κατέβαιναν στο χωριό ότι η οικογένειά του ήταν καλά.

Αρχές Σεπτεμβρίου κατέβασε τα οζά του σε πιο ζεστά χειμαδιά, και μια μέρα, λίγο πριν από το μεσημέρι, έφτασε στο σπίτι του. Από τη γωνία, πριν μπει στην αυλή, άκουσε το πέταλο να χτυπάει στον αργαλειό και κατάλαβε ότι ύφαινε η γυναίκα του. Είχε να τη δει τρεις μήνες, ωστόσο μπήκε στον εξώστη αμίλητος

---

* Πρόβατα.

και χωρίς να ρίξει ούτε ματιά προς τα εκεί όπου ήταν ο αργαλειός. Το χτύπημα από το πέταλο σταμάτησε μόλις μπήκε στον εξώστη, αλλά ο Νικολής δε γύρισε να κοιτάξει, προχώρησε και μπήκε στο σπίτι, κι αμέσως βρέθηκε πρόσωπο με πρόσωπο με τη γυναίκα του, που, καθισμένη στο τραπέζι, τάζε τον μικρότερο γιο τους. Ο Νικολής δεν είπε κουβέντα, όμως τα έχασε στο αντίκρισμά της. Γύρισε αμέσως, στάθηκε στο άνοιγμα της πόρτας, απ' όπου είχε περάσει πριν από λίγα δευτερόλεπτα, και είδε ότι στον αργαλειό καθόταν κι ύφαινε κάποια γειτόνισσα. Ντραπήκε.

«Εσύ είσαι, Δεσποινιώ; Φαντάστηκα πως θα 'ταν η κυρία μου», είπε μόνο. Ύστερα πέρασε πάλι μέσα.

* * *

Είχε περάσει ώρα πολλή κι είχε αρχίσει να νυχτώνει όταν ο Νικολής κίνησε από τον Αργίλιδο για το σπίτι του. Όπως κάθε φορά που οι λογισμοί τον οδηγούσαν σ' εκείνη που του είχε ματώσει την καρδιά, έτσι και τώρα δεν κατάλαβε πώς πέρασε τόση ώρα.

Μόλις έφτασε στο σπίτι του, η γυναίκα του άρχισε να στρώνει το τραπέζι για το δείπνο. Ήταν στις μέρες της, κι από ώρα σε ώρα θα γεννούσε για έβδομη φορά. Τελευταία είχε παχύνει και, καθώς πηγαινοερχόταν, στα μάτια του Νικολή φάνηκε σαν βάρκα που κουνιόταν από ελαφρύ κυματισμό. Η εμφάνιση και οι κινήσεις της τον νευρίασαν αδικαιολόγητα και με δυσκολία συγκρατήθηκε πριν ξεστομίσει μια χοντράδα. Ωστόσο δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί καθώς εκείνη ρουφούσε με θόρυβο τη σούπα κάθε φορά που έφερνε στο στόμα της το κουτάλι.

«Πώς τρώεις ετσα! Σαν γουρουνί κάνεις!» της πέταξε κατ'μουτρα, χωρίς να προσέξει το βλέμμα που αντάλλαξαν οι μεγαλύτεροι από τους γιους του. Ο ίδιος ρουφούσε με μεγαλύτερο θόρυβο τη δική του σούπα.

Η Ελένη έριξε μια γρήγορη ματιά στα παιδιά κι ύστερα έκανε πέρα το πιάτο της, αφήνοντάς το μισογεμάτο. Περίμενε να φάνε όλοι, και μόλις τέλειωσαν, σηκώθηκε, μάζεψε τα πιάτα και πήγε στην κουζίνα.

Ο Νικολής έβγαλε την ταμπακιέρα του, έστριψε τσιγάρο κι άρχισε να καπνίζει αμίλητος. Τα παιδιά παρέμειναν σιωπηλά κι εκείνα, καταλαβαίνοντας ότι ο πατέρας τους δεν ήταν στα κέφια του.

Μισή ώρα αργότερα, η Ελένη βγήκε από την κουζίνα και, με το που εμφανίστηκε στην πόρτα, στράφηκε στον μεγάλο της γιο.

«Μανόλη, πήγαινε, χαρώ το, να πεις στη Γιώργαινα να 'ρθει που τη θέλω...»

Η Γιώργαινα –η γυναίκα του Γιώργη Παπαδάκη– ήταν η μαμή του χωριού. Είχε μάθει την τέχνη από τη μάνα της, όπως κι εκείνη την είχε μάθει από τη δική της.

Ο Νικολής, βυθισμένος πάλι σε λογισμούς, δεν την άκουσε. Ή, κι αν την άκουσε, δε θα κατανόησε τον λόγο της νυχτερινής πρόσκλησης της μαμής. Όπως δεν τον κατάλαβε ούτε ο γιος της.

«Τη Γιώργαινα; Ντα ίντα τηνε θέλεις;» ρώτησε, δείχνοντας με τον τρόπο του ότι δεν είχε καμία όρεξη να πάει στην άλλη άκρη του χωριού νυχτιάτικα.

«Θέλω τηνε, χαρώ το, γιατί απόψε θα κάνω ένα κοπέλι», είπε η Ελένη κι είδε όλα τα μάτια να γυρίζουν πάνω της. Ακόμα και του άντρα της, αν και τελευταία απ' όλα τ' άλλα. Ακολούθησε μεγάλη σιωπή.

Η Ελένη πήρε τα μάτια από τον άντρα της, στράφηκε στα παιδιά της, είδε τον φόβο στα πρόσωπα των τεσσάρων μεγαλύτερων γιων της κι η ψυχή της σφίχτηκε. Λίγες μέρες πριν είχε ακουστεί ότι στο κοντινό χωριό, στην Αράδαινα, μια γυναίκα είχε πεθάνει την ώρα της γέννας και κατάλαβε ότι τα παιδιά της είχαν φοβηθεί, και μάλιστα πολύ. Μέχρι τον θάνατο εκείνης της γυναίκας, απλώς περίμεναν ένα ακόμα αδερφάκι, καθώς δεν είχαν ακούσει άλλη φορά ότι κάποια γυναίκα πέθανε την ώρα που γεννούσε. Μόνο τα δυο μικρότερα, τεσσάρων και δύο χρόνων, δεν είχαν καταλάβει.

Άξαφνα, ο οκτάχρονος Μανούσος, ο πιο σκανταλιάρης απ' όλα τα παιδιά της, γέλασε δυνατά.

«Και πώς το κατέεις πως θα κάνεις κοπέλι; Μπορεί να κάνεις κοπελιά», είπε, κι η Ελένη υποψιάστηκε ότι με το γέλιο και

τα λόγια του προσπαθούσε να κατανικήσει τον φόβο του. Πήγε κοντά και του χάιδεψε το κεφάλι. Άνοιξε το στόμα για να του πει κάτι, αλλά δεν πρόλαβε. Τη σταμάτησε η φωνή του άντρα της, κάνοντας τις λέξεις να κολλήσουν στον λαιμό της.

«Κοπελιά; Πού ξανακούστηκε; Αυτό δα μας έλειπε. Κοπέλι είναι», δήλωσε με στόμφο και με ύφος που δε σήκωνε αντίρρηση.

Ήταν μία από τις ελάχιστες φορές που η Ελένη τον αγνόησε και στράφηκε στον Μανόλη.

«Έλα, Μανόλη. Πήαινε, χαρώ το...»

Ο Μανόλης, δώδεκα χρόνων παλικαράκι, δεν περίμενε να του το πει άλλη φορά. Σηκώθηκε και, βγάζοντας φτερά στα πόδια, εξαφανίστηκε.

Η Ελένη ξάπλωσε στον καναπέ με τα παιδιά κοντά της. Ακόμα και τα δυο μικρότερα σαν κάτι να διαισθάνθηκαν και πιάστηκαν από τα φουστάνια της.

Ο Νικολής δεν καταδέχτηκε να πει κουβέντα. Σηκώθηκε, τους γύρισε την πλάτη και βγήκε στην αυλή. Ήταν τέλη Μαΐου, αλλά ο καιρός ήταν πολύ καλός κι έκανε ζέστη σαν να βρίσκονταν στην καρδιά του καλοκαιριού. Τα ρόδα είχαν φουντώσει στις τριανταφυλλιές και το αγιόκλημα μοσχομύριζε. Έβγαλε την ταμπακιέρα του, έκανε ένα ακόμα τσιγάρο κι άρχισε να πηγαινοέρχεται περίσκεπτος.

Από τότε που η γυναίκα του έμεινε έγκυος, δεν του είχε περάσει ούτε στιγμή η σκέψη ότι μπορούσε να μην κάνει άλλον ένα γιο αλλά να είναι κορίτσι το παιδί που θα ερχόταν στον κόσμο. Αλλά ούτε στιγμή! Ήταν απολύτως βέβαιος ότι το σερνικοβότανο που είχε ο ίδιος ανακαλύψει στον λαγκό του Φλισκουινιά θα είχε κάνει και τούτη τη φορά αποτελεσματικά τη δουλειά του, όπως την είχε κάνει σωστά ως τα τώρα. Το είχε ανακαλύψει τυχαία εκείνο το σερνικοβότανο μια μέρα που πήγε να μαζέψει σταματόχορτο*. Του έκανε εντύπωση όταν το πρωτοείδε, επειδή έμοιαζε με το σταματόχορτο, με μία σημαντική όμως διαφο-

---

* Δίκταμο.

ρά: το σταματόχορτο φύτρωνε σε γκρεμούς μόνο, ενώ το σερنيκοβότανο το βρήκε στο χώμα, στα πόδια του γκρεμού. Για πολλή ώρα το περιεργαζόταν σκεπτικός, όταν ξαφνικά θυμήθηκε τον παλπού του που έλεγε ότι σ' εκείνη ακριβώς την περιοχή φύτρωνε ένα βοτάνι που έμοιαζε στο σταματόχορτο αλλά ήταν σερنيκοβότανο και όποιος άντεχε την πικράδα του και το έπινε, αφού το έβραζε, η γυναίκα του θα έκανε μόνο σερνικά παιδιά! Χωρίς να το πολυσκεφτεί, ο Νικολής το δοκίμασε και δεν άργησε να βεβαιωθεί ότι ο παλπούς του είχε δίκιο. Ωστόσο, στον καφερέ δε μίλησε σε κανέναν για την ανακάλυψή του. Απλώς, όταν τον ρωτούσαν αστειευόμενοι πώς γινόταν και η γυναίκα του γεννούσε μόνο κοπέλια, έλεγε αόριστα πως είχε βρει το σερنيκοβότανο, χωρίς να επεκταθεί σε λεπτομέρειες, θέλοντας να έχει την αποκλειστικότητα μιας τόσο σημαντικής ανακάλυψης. Και να τώρα που, ξάφνου, του είχαν μπει ιδέες μετά την κουβέντα που είχε ξεστομίσει ο γιος του. Κι αν είχε δίκιο το παιδί; Μπα, αποκλείεται, είτε μέσα του, μετανιώνοντας που δεν του είχε αστράψει ένα χαστούκι για να μάθει να μη λέει ό,τι του κατέβαινε...

Κάπνιζε το τέταρτο τσιγάρο από την ώρα που βγήκε στην αυλή, όταν φάνηκαν στον δρόμο ο γιος του και η μαμή.

«Καλησπέρα, Νικολή», είπε η μαμή μόλις πέρασε την εξώπορτα.

«'Σπέρα...»

«Άντε, η ώρα η καλή μ' ένα γερό παιδί».

«Μ' ένα γερό κοπέλι, θες να πεις!»

«Μ' ένα γερό παιδί, Νικολή! Αυτό είπα! Γερό να 'ναι κι ας είναι ό,τι θέλει ο Θεός».

«Κοπέλι είναι. Κατέω ίντα σου λέω!»

Η μαμή δεν του έδωσε περισσότερη σημασία. Γνώριζε άλλωστε ότι οι περισσότεροι άντρες στο χωριό προτιμούσαν να έχουν πολλά κοπέλια και καμία κοπελιά και τούτος ο μονοκόμματος δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Μπήκε μέσα και βρήκε την ετοιμόγεννη ξαπλωμένη στον καναπέ, με όλα τα παιδιά κοντά της.

«Άντε, Ελένη, μ' έναν πόνο. Με τόσες γέννες, ούτε που θα το

καταλάβεις». Κοίταξε τα παιδιά και είπε στην ετοιμόγεννη να σηκωθεί και να πάει στο κρεβάτι της.

«Δεσποινιώ, καλλιιά είναι επαέ... μπορεί να θέλει ο Νικολής να πάει στο κρεβάτι να κοιμηθεί...»

«Ε, άμα θέλει να κοιμηθεί, ας ξαπλώσει στον καναπέ».

«Όι, όι, σου λέω... καλλιιά επαέ...»

Η μαμή φάνηκε να χάνει την υπομονή της.

«Να σηκωθείς θέλεις να πάεις στο κρεβάτι σου γή να σηκωθώ και να φύγω εγώ; Αποφάσισε, μα γλήγορα».

Με τα πολλά, η Ελένη πείστηκε και μπήκαν στην κρεβατοκάμαρη. Η μαμή έκλεισε την πόρτα και στράφηκε στα παιδιά.

«Εσείς να μην μπειτέ μέσα. Σε λίγο θα έχετε ένα καινούργιο αδερφάκι», είπε και γύρισε να δει την Ελένη. Στεκόταν αναποφάσιστη μπροστά στο κρεβάτι, σαν να το σκεφτόταν αν έπρεπε να ξαπλώσει ή να το αφήσει για τον άντρα της.

Η μαμή τη λυπήθηκε.

Ήταν κοινό μυστικό στο χωριό ότι η Ελένη φοβόταν τον άντρα της. Ο Νικολής ήταν τραχύς, μονοκόμματος και βίαιος και θεωρούσε ότι ήταν νόμος να γίνεται πάντα το δικό του. Χωρίς εξαιρέσεις. Η Ελένη δεν είχε εκείνη τη μικρή δύναμη της άρνησης που κάνει μερικές μέτριες γυναίκες τόσο σπουδαίες. Είχε υποταχθεί στον άντρα της, όπως σ' όλες τις άλλες αναποδιές της ζωής της, κλείνοντας πολλές φορές τη δυστυχία της σε κάποιον ελαφρό αναστεναγμό. Ήταν καταδικασμένη να γεράσει υποφέροντας. Ήξερε ότι ο άντρας της δεν την είχε αγαπήσει ποτέ ή ότι την αγαπούσε όπως αγαπάει κανείς ένα σκυλί αδέσποτο που το κρατάει στο σπίτι του από ευσπλαχνία. Τίποτα δεν μπορούσε να του αλλάξει τον τρόπο συμπεριφοράς, ούτε και η σιγουριά πως με τη συμπεριφορά του έκανε τη γυναίκα του δυστυχισμένη. Ο άντρας της ήταν από εκείνους τους σκληρούς και πεισματάρηδες ανθρώπους που αρπάζονται ασυλλόγιστα από μίαν ιδέα και, όσο πιο άσχημη, άδικη και παράλογη είναι, τόσο περισσότερο επιμένουν σ' αυτήν...

«Μη φοβάσαι... θα γεννήσεις εύκολα... μ' έναν πόνο...»

Οι λέξεις βγήκαν με γλυκύτητα και τρυφερότητα από το στό-

μα της μαμής. Έβλεπε την ετοιμόγεννη τόσο χλομή και τρομαγμένη, που τη λυπόταν...

Οι γυναίκες, σ' όποια τάξη κι αν ανήκουν κι όση κι αν είναι η απόσταση που τις χωρίζει, την ώρα της γέννας νιώθουν η μία για την άλλη εκείνο τον οίκτο τον αδερφικό που γεννιέται μέσα τους επειδή όλες υποφέρουν τους ίδιους πόνους και διατρέχουν τους ίδιους κινδύνους. Η μαμή δεν αποτελούσε εξαίρεση.

«Μη φοβάσαι...» είπε ξανά. «Μ' έναν πόνο θα γεννήσεις... μαθημένη είσαι...»

Μαθημένη ήταν σίγουρα, αλλά αυτό δε σήμαινε ότι θα πονούσε λιγότερο και ότι δε θα κινδύνευε καθόλου.

Τελικώς, η γέννα ήταν πολύ δύσκολη. Ακόμα και για μια γυναίκα που είχε γεννήσει ήδη έξι φορές.

Είχε αρχίσει να γλυκοχαράζει και, σαν το φεγγάρι χάθηκε, έφυγε ο γρύλος. Και, σαν ο γρύλος έφυγε, η Ελένη γέννησε, φέροντας στον κόσμο ένα κοριτσάκι...

Ο Νικολής κοιμόταν από ώρα στην πέτρινη πεζούλα της αυλής. Κάθε λίγο και λιγάκι τον ξυπνούσαν οι κραυγές της γυναίκας του. Ύστερα γυρνούσε από την άλλη πλευρά και κοιμόταν ξανά. Κάποια στιγμή ξύπνησε πάλι, έπειτα από μια ακόμα κραυγή της, αλλά, πριν περάσουν λίγες στιγμές ακόμα, ακούστηκε κι ένα δυνατό μωρουδίστικο κλάμα. Τόσο δυνατό που του φάνηκε αφύσικο. Την άλλη στιγμή ωστόσο, βρήκε την εξήγηση αυτού του δυνατού κλάματος.

«Μεγάλος θα 'ναι ο κερατένιος! Μπορεί και να 'ναι πάνω από πέντε οκάδες!» είπε χαρούμενος. Έπειτα ανακάθισε στην πεζούλα κι άναψε τσιγάρο.

Όταν είδε τη μαμή να βγαίνει γελαστή, ήταν βέβαιος για τα καλά νέα που του 'φερε.

«Άντε, Νικολή. Να σου ζήσει η κόρη. Άργησε και μας κούρασε, μα γυναίκα είναι. Γι' αυτό».

Η χαρά του Νικολή πήγε περίπατο, ωστόσο για μια στιγμή φαντάστηκε ότι τ' αυτιά του παράκουγαν. Το στόμα του είχε μείνει χωρίς σάλιο.

«Μα ίντά 'πες εδά...» είπε θυμωμένος, σαν βρήκε τη φωνή του.

Είχε γεννηθεί καλλονή σ' έναν τόπο άγριο και σκληρό μα με μεγάλες φυσικές ομορφίες, όπου λατρευόταν το κάλλος. Σ' έναν κόσμο γεμάτο από ανώνυμα θύματα που υπέφεραν έναν αργό γολγοθά, χωρίς ποτέ να λυγίζουν ολοκληρωτικά κάτω από το βάρος του σταυρού τους. Οι άντρες, ορεισίβιοι και τραχείς, στα τραγούδια και στις μαντινάδες τους υμνούσαν τη γυναικεία ομορφιά αλλά και τον έρωτα εκείνο, τον μελαγχολικό και επίμονο, που γεννιέται πολλές φορές στις αδύναμες ψυχές. Κι εκείνη στα δεκαπέντε της είχε ακούσει από δύο χείλη γλυκά ότι σε μίαν άλλη εποχή, στην εποχή του Θησέα, οι αοιδοί θα είχαν πλέξει τραγούδια στην ομορφιά της... και είχε πιστέψει ότι για μίαν γυναικεία καρδιά υπάρχει μίαν στιγμή αξεδιάλυτη και παρθένα, όπου ένα κομπλιμέντο καλοειπωμένο κι ένα βλέμμα ακατανίκητο κάνουν ξαφνικά την όψη της ζωής χαρούμενη κι αποδιώχνουν κάθε αναστολή, παρασύροντάς σε να αφηθείς σε κάτι πρωτόγνωρο και μεθυστικό σαν το πιο γλυκό κρασί.

Μία συγκλονιστική ιστορία για τα αυστηρά ήθη της Κρήτης και για την ομορφιά μίας γυναίκας.

Ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα που προκαλεί τον αναγνώστη να αναρωτηθεί εάν μερικές φορές η αλήθεια είναι καλύτερα να παραμένει κρυφή.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psychogios.gr

ISBN: 978-618-01-1967-1

9 786180 119671

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΜΕ: 19435

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η